

Diplomáciai védelem a nemzetközi kapcsolatokban

NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK SZAK

Schiffner Imola

Projekt azonosító: EFOP-3.6.2-16-2017-00007

9. AZ EMBERI JOGOK VÉDELME ÉS A DIPLOMÁCIAI VÉDELEM

Jogesetösszefoglalók

Tanulási útmutató

Tartalom: A lecke bemutatja a diplomácia védelem és az emberi jogok védelmének párhuzamos érvényesülésének gyakorlatát alátámasztó legfontosabb jogeseteket.

Áttekintésre szánt javasolt minimum időtartam: 25 perc

Tanulásra szánt javasolt minimum időtartam: 30 perc

A jogesetek köre

1. Soering-ügy
2. Al-Adsani Egyesült Királyság elleni ügye
3. II.János-Ádám, Liechtenstein hercegének Németország elleni ügye

1. Soering-ügy¹

Egy 18 éves német állampolgár, Jens Soering, az Egyesült Államokban, Virginiában meggyilkolta a barátnője szüleit, majd Nagy-Britanniába távozott, ahol letartóztatták. Az Egyesült Államok Soering kiadatását kérte, aki ez ellen tiltakozott, így az ügy a Bíróság elé került.

Eljárás az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt

¹ Soering v. the United Kingdom judgment of 7 July 1989, Series A no 16.

A panasz

Soering az Egyesült Királysággal szemben arra hivatkozott, hogy az Egyesült Királyság megsérti az Emberi Jogok Európai Egyezményének rendelkezéseit azzal, hogy kiadja őt az Egyesült Államoknak, ahol halálbüntetés vár rá. Az amerikai gyakorlatra hivatkozva azt is az emberi jogainak megsértéseként értékelte a panaszos, hogy minden valószínűség szerint a halálbüntetés végrehajtásáig eltöltött időben **embertelen, megalázó bánásmódnak lesz kitéve az ún. „halálsor jelenség”-re utalva.**

Diplomáciai védelem az ügyben

Németország a panasz benyújtásával egyidejűleg meghallgatta Soeringet, aki úgy nyilatkozott, hogy „soha nem állt szándékában megölni az áldozatokat”. Ezek után a német kormány úgy döntött, hogy elfogatóparancsot ad ki a kérelmezővel szemben az elkövetett gyilkosság miatt, és kérte a panaszos kiadatását a német hatóságok számára elkerülendő a halálbüntetés kiszabását és végrehajtását.² Az Emberi Jogok Európai Bíróságának eljárásában Németország beavatkozásként vett részt.

Az ítélet

A Bíróság szerint Soering kiadatásával Nagy-Britannia megsértene az Európai Egyezmény 3. cikkét, ugyanis a vád alapján valószínűsíthető, hogy Virginiában halálra ítélnék, amelynek végrehajtása előtt éveket kellene a siralomházban töltenie. A Bíróság álláspontja szerint az átlagosan 6-8 év, amíg Soeringnek a halálos ítélet végrehajtásáig várnia kellene, a 3. cikk sérelmét eredményezné.

Az ügy jelentősége

A Soering ügyben először fordult elő, hogy a Bíróság elé kerülő ügy tárgya nem egy, az Európai Egyezmény sérelmét megvalósító múltbeli esemény, hanem egy olyan potenciális sérelem volt, ami Soering kiadatásával jött volna létre.

Másrészt, a 3.cikk sérelme nem a Soeringet kiadni szándékozó Nagy-Britanniában, hanem egy olyan országban – az Egyesült Államokban – valósult volna meg, amely nem tagja az Emberi Jogok Európai Egyezménynek. A Bíróság úgy vélte, hogy Soering kiadatása ellentétes lenne a 3. cikk „tartalmával és szellemével”.

² Soering ügy, Judgment, paras.15-16.

2. Al-Adsani ügy³

Az ügy előzményei

Sulaiman Al-Adsani, brit-kuvaiti kettős állampolgár, 1961-ben született, jelenleg Londonban él, pilóta. A panaszos a kuvaiti légierőnél szolgált az Öböl-háború idején, az iraki inváziót követően az országban maradt, és az ellenállás tagja lett. Ezalatt olyan szexuális tartalmú videokazetták birtokába jutott, melyeken Jaber Al-Sabah Al-Saud Al-Sabah sejk is szerepelt, aki a kuvaiti emír rokona. A kazetták valahogyan nyilvánosságra kerültek, amiért a sejk a panaszost tartotta felelősnek. 1991. május 2-a körül a sejk és két társa behatoltak a panaszos házába, bántalmazták őt, és egy kormányzati dzsippel a Kuvaiti Állambiztonsági Börtönbe szállították - miközben fegyvert szegeztek rá - ahol jogtalanul több napig bezárva tartották és a börtönőrök több esetben bántalmazták. 1991. május 5-én szabadon engedték, miután rákényszerítették, hogy írjon alá egy hamis vallomást. 1991. május 7-én a sejk fegyverrel kényszerítve, kormányautóval a kuvaiti emír testvérének palotájába vitte a panaszost, ahol újabb megalázó bánásmódot kellett elszenvednie. A panaszos hat hetet töltött kórházban Londonban, teste 25 százaléka megégett. Pszichológiai károsodást szenvedett és súlyos poszt-traumás idegi rendellenességet diagnosztizáltak nála.

Az ügy megítélése

1992. augusztusában polgári pert indított Angliában kártérítés megfizetése iránt a kuvaiti kormány és a sejk ellen. 1992. decemberében a sejket elmarasztaló ítélet született az ügyben. 1994. januárjában a Fellebbviteli Bíróság eleget tett a kuvaiti kormány megidézése tárgyában keletkezett újabb kérelemnek. 1995. májusában a Legfelsőbb Bíróság elutasította a keresetet az 1978-as az államok mentelmi jogáról szóló törvény alapján, mely mentelmi jogot enged a szuverén államok részére minden olyan cselekmény alól, melyet a saját igazságszolgáltatásukon kívül kezdeményeznek ellenük, kivéve a kínzással és embertelen bánásmóddal kapcsolatos ügyeket. Ezt a rendelkezést a Fellebbviteli Bíróság helybenhagyta, és nem tették lehetővé, hogy a panaszos a Lordok Házához nyújtson be fellebbezést.⁴ A panaszos **diplomáciai védelmet** kért és tett kísérletei aziránt, hogy a kuvaitit hatóságoktól kártérítésben részesüljön, sikertelenül záródtak.

Eljárás az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt

Al-Adsani azért terjesztett elő kérelmet az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt az Egyesült Királysággal szemben, mert az állítása szerint nem lépett fel, illetve a brit bíróságok nem jártak el, a kuvaiti állammal kapcsolatos követelései kapcsán. Az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3. cikkére is hivatkozott, miszerint az Egyesült Királyság nem óvta meg a kínzás elszenvedésétől, illetve az

³ Al-Adsani v United Kingdom (2002) 34 EHRR 27.

⁴ <https://kuria-birosag.hu/hu/ejeb/mcelhinney-irorszag-elleni-ugye-3125396-al-adsani-egyedul-kiralysag-elleni-ugye-3576397>

Egyezmény 6. cikke szerinti bírósághoz való jutás jogát megtagadta tőle. (A kérelem első részével nem érdemes foglalkozni, hiszen maga az Emberi Jogok Európai Bírósága is úgy találta, hogy Al-Adsani által elszenvedett kínzás és a brit hatóságok magatartása között semmilyen összefüggés nincs.)

Az ügy kapcsán rögzítette a Bíróság, az államok szuverenitásból fakadó mentelmi jog a nemzetközi jog egyik alapfogalma, mely oly módon jelenik meg, hogy egyetlen államnak sincs jogalapja arra, hogy egy másik állam felett ítélkezzen.

A Bíróság ezenfelül emlékeztetett arra, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezményének, amennyire csak lehetséges, összhangban kell állnia más nemzetközi jogi szabályokkal, melyeknek részét képezi, beleértve az államok mentelmi jogára vonatkozó szabályokat is. Ennek következtében az államok immunitására vonatkozó nemzetközi jogi szabályokon alapuló intézkedések nem tekinthetők olyanak, amelyek aránytalanul korlátoznák a bírósághoz fordulásnak az Egyezmény 6. cikkének 1. bekezdésében megfogalmazott jogosultságát.

Al-Adsani Egyesült Királyság elleni ügyében a Bíróság, miközben figyelembe vette a kínzás tilalma kiemelkedő jelentőségének egyre növekvő elismertségét, nem találta megalapozottnak, hogy a nemzetközi jog szabályai értelmében elfogadható lenne az az indítvány, melynek értelmében az államokat nem illetné meg a mentelmi jog olyan polgári, kártérítési igény tekintetében, mely állítólagos kínzással kapcsolatban keletkezett az érintett állam területén kívül. Az angol bíróságok intézkedése, mellyel, az 1978-as törvényt megfelelően alkalmazva helyt adtak Kuvait mentelmi jogra vonatkozó igényének, nem tekinthető a panaszos bírósághoz forduláshoz való jogának indokolatlan korlátozásának. Ennek következtében nem sértették meg az Egyezmény 6. cikk 1. bekezdésében foglaltakat.⁵

3. II. János-Ádám, Liechtenstein hercegeinek Németország elleni ügye⁶

A tényállás

A német polgári bíróságok joghatóság hiányára hivatkozva elutasították a kérelmező keresetét. Az elutasító határozatot a háborúból és megszállásból fakadó kérdések rendezéséről szóló, 1952-ben aláírt és 1954-ben módosított Egyezmény (*"Convention on the Settlement of Matters arising out of the War and the Occupation"*, a továbbiakban: *"Rendezési Egyezmény"*) indokolását 3. cikkének 1. és 3. bekezdéseire alapozták, amelyek szerint nem lehet igénnyel fellépni vagy keresetet előterjeszteni olyan személyekkel szemben, akik specifikus egyezmények alapján, kárpótlás vagy az eredeti állapot helyreállítása, illetve a háború

⁵ <https://kuria-birosag.hu/hu/ejeb/mcelhinney-irorszag-elleni-ugye-3125396-al-adsani-egyesult-kiralysag-elleni-ugye-3576397>

⁶ Case of Prince Hans-Adam II of Liechtenstein v. Germany, European Court of Human Rights, Application no. 42527/98, Judgment of 12 July 2001.

eredményeként lefoglalt, külföldön elhelyezett német tőkével vagy egyéb vagyonnal kapcsolatos intézkedések alapján szereztek tulajdonjogot vagy ruházták át tulajdoni jogcímüket. A bíróság úgy találta, hogy a kérelmező édesapja tulajdonának a 12. számú törvényerejű rendelet alapján történt elkobzása a indokolás 3. cikke szerinti értelemben vett intézkedést jelentett.

A Szövetségi Alkotmánybíróság a siker reményének hiánya miatt elutasította a kérelmező alkotmányos panaszát, többek között azzal érvelve, hogy a joghatóság kizárása nem jelentette a tulajdonhoz való jog megsértését, mivel az említett záradékok és a Rendezési Egyezmény egésze olyan ügyek rendezésére irányultak, amelyek a német alaptörvény hatálybalépését megelőzően keletkeztek. Ezt követően a festményt visszaszállították a Cseh Köztársaságba.⁷

Az ítélet lényege

A panasz

A kérelmező panaszolta, hogy a szóban forgó festmény visszaszerzésére irányuló keresete tekintetében nem rendelkezett hatékony joggal arra, hogy bírósághoz forduljon. Azt is panaszolta, hogy keresetének német bíróságok általi elutasítása és a festmény visszajuttatása a Cseh Köztársaságba sértette tulajdonhoz fűződő jogait. Önállóan és a 14. cikkel együttesen a 6. cikk 1. bekezdésére, továbbá az Első kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikkére hivatkozott.

A Bíróság döntése

Az Egyezmény 6. cikkének 1. bekezdése- Bírósághoz fordulás joga

A Bíróság véleménye szerint a német joghatóság kizárása a Rendezési Egyezmény indokolásának 3. cikke alapján Németország második világháború utáni különleges nemzetközi közjogi státuszából fakadt. Ezen egyedi körülmények között a német bíróságokhoz fordulás olyan korlátozása, amely a Rendezési Egyezményből fakadt, törvényes célnak tekintendő.

A Bíróság továbbá megállapítja, hogy a kérelmező azon érdeke, hogy pert indíthasson a Német Szövetségi Köztársaságban nem eshetett nagyobb súllyal latba, mint az az alapvető fontosságú közérdek, hogy Németország visszanyerje szuverenitását és egységét. Ezért a Bíróság esetjoga szerinti értelemben nem sértették meg a kérelmező jogát arra, hogy bírósághoz forduljon.

Az Egyezmény Első kiegészítő jegyzőkönyvének 1. cikke

⁷ <https://kuria-birosag.hu/hu/ejeb/ii-janos-adam-liechtenstein-hercegenek-nemetorszag-elleni-ugye-4252798>

A Bíróság - megállapítva, hogy nincs kompetenciája az 1946. évi kisajátítás körülményeinek és napjainkig húzódó hatásainak kivizsgálására - úgy találja, hogy az Első kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikke céljaira a kérelmezőnek, atyja örököseként, nem maradt fenn tulajdoni jogcíme, s nem áll fenn olyan restitúciós igénye a Német Szövetségi Köztársasággal szemben, amely "törvényes várománynak" minősülne a Bíróság esetjoga szerint. Következésképpen, nem történt beavatkozás a kérelmező "tulajdonába" az Első kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikke szerinti értelemben.⁸

Az ügy utóélete

Az ügynek azonban nincs vége, és a folytatás is érinti a diplomáciai védelem kérdését. A liechtensteini herceg jogi tanácsadói ugyanis azzal az ötlettel álltak elő, hogy az ügyet a Nemzetközi Bíróság elé véve pontot tehetnének végre a német hatóságok közreműködése hiányában meghiúsult festmény-visszaszerzés ügyének végére. Így 2001 júniusában a Liechtensteini Hercegség keresetet nyújtott be a Nemzetközi Bíróság előtt a Német Szövetségi Köztársasággal szemben. Kérelmükben arra hivatkoztak, hogy Németország **magatartása, miszerint német vagyonnak tekint olyan tárgyakat, melyek liechtensteini állampolgárok értékei, nemcsak az egyének sérelmét jelenti, hanem a liechtensteini állam érdekeit is, amellet, hogy megtagadta azt, hogy ezért a liechtensteini államot kompenzálja.** Liechtenstein ennek megfelelően kérte a Bíróságot, hogy állapítsa meg a Német Szövetségi Köztársaság felelősségét a herceg emberi jogainak és emellett a liechtensteini állam szuverén jogainak megsértése címén. A Nemzetközi Bíróság végül elutasította a liechtensteini keresetet, azzal indokolva, hogy nem Liechtenstein és Németország között áll fenn jogvita, hanem Csehország jogairól és kötelezettségéről kellene döntenie, aki nem vesz részt az eljárásban.⁹

Különleges aktualitást ad az ügynek, hogy Liechtenstein 2020-ban Csehországgal szemben a *Benes-dekrétumok* miatt az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordult, arra hivatkozva, hogy Csehszlovákia 1945-ben a Benes-dekrétumok egyikében a monarchiát most is vezető Liechtenstein-házat, illetve a többi, közel három tucat családot német nemzetiségűnek nyilvánította, amivel a kollektív bűnösség hatálya alá kerültek és így lehetővé tette a magántulajdonaik kompenzáció nélküli kisajátítását.¹⁰

⁸ <https://kuria-birosag.hu/hu/ejeb/ii-janos-adam-liechtenstein-hercegenek-nemetorszag-elleni-ugye-4252798>

⁹ Certain Property (Liechtenstein v. Germany), Preliminary Objections, Judgment, I.C.J. Reports 2005, p.6.

¹⁰ Press Release, issued by the Registrar of the Court, ECHR 233 (2020) 19.08.2020

Felhasznált irodalom:

Schiffner Imola: Diplomáciai védelem a nemzetközi jogban, PhD Disszertáció, 2010.

<https://kuria-birosag.hu/hu/europa-tanacs>

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.

A tananyag elkészítését az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE